ORDONANȚA CURȚII (Camera a doua)

24 septembrie 2019*

„Trimitere preliminară – Procedură preliminară de urgență – Cooperare judiciară în materie penală – Directiva (UE) 2016/343 – Articolul 7 alineatul (4) – Consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale – Dreptul de a păstra tăcerea și dreptul de a nu se autoincrimina – Acord încheiat între procuror și autorul unei infracțiuni – Aprobarea unui asemenea acord de către instanță – Condiție – Consimțământul celorlalte persoane acuzate – Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – Inaplicabilitate”

În cauza C-467/19 PPU,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat, Bulgaria), prin decizia din 19 iunie 2019, primită de Curte la 19 iunie 2019, în procedura penală împotriva

QR,

cu participarea:

Spetsializirana prokuratura

YM,

ZK,

HD,

CURTEA (Camera a doua),

compusă din domnul A. Arabadjiev, președinte de cameră, domnii T. von Danwitz, C. Vajda (raportor), P. G. Xuereb și A. Kumin, judecători,

avocat general: domnul G. Hogan,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere cererea instanței de trimitere din 19 iunie 2019, primită de Curte la 19 iunie 2019, de a judeca trimiterea preliminară potrivit procedurii de urgență, conform articolului 107 din Regulamentul de procedură al Curții,

având în vedere decizia din 10 iulie 2019 a Camerei a doua de admitere a acestei cereri,

dă prezenta

* Limba de procedură: bulgara.

Ordonanță

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 7 alineatul (4) din Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (JO 2016, L 65, p. 1), a articolelor 47 și 52 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”) și a principiilor efectivității și egalității de tratament.

2 Această cerere a fost prezentată în cadrul unei proceduri penale împotriva a patru resortisanți bulgari, QR, YM, ZK și HD, în legătură cu apartenența lor la un grup infracțional organizat.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene

3 Articolul 20 din cartă, intitulat „Egalitatea în fața legii”, prevede:

„Toate persoanele sunt egale în fața legii.”

4 Potrivit articolului 51 din cartă, intitulat „Domeniul de aplicare”:

„(1) Dispozițiile prezentei carte se adresează instituțiilor, organelor, oficiilor și agențiilor Uniunii, cu respectarea principiului subsidiarității, precum și statelor membre numai în cazul în care acestea pun în aplicare dreptul Uniunii. Prin urmare, acestea respectă drepturile și principiile și promovează aplicarea lor în conformitate cu atribuțiile pe care le au în acest sens și cu respectarea limitelor competențelor conferite Uniunii de tratate.

(2) Prezenta cartă nu extinde domeniul de aplicare al dreptului Uniunii în afara competențelor Uniunii, nu creează nicio competență sau sarcină nouă pentru Uniune și nu modifică competențele și sarcinile stabilite de tratate.”

Directiva 2016/343

5 Potrivit considerentului (9) al Directivei 2016/343:

„Scopul prezentei directive este acela de a consolida dreptul la un proces echitabil în cadrul procedurilor penale prin stabilirea unor norme minime comune privind anumite aspecte ale prezumției de nevinovăție și ale dreptului de a fi prezent la proces.”

6 Articolul 1 din această directivă, intitulat „Obiect”, prevede:

„Prezenta directivă prevede norme minime comune cu privire la:

(a) anumite aspecte ale prezumției de nevinovăție în cadrul procedurilor penale;

(b) dreptul de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale.”

7 Articolul 2 din directiva menționată, intitulat „Domeniu de aplicare”, are următorul cuprins:

„Prezenta directivă se aplică persoanelor fizice care sunt suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale. Prezenta directivă se aplică în toate fazele procedurilor penale, din momentul în care o persoană este suspectată sau acuzată de comiterea unei infracțiuni sau a unei presupuse infracțiuni până când hotărârea prin care se stabilește că persoana respectivă a comis infracțiunea în cauză rămâne definitivă.”

8 Articolul 7 din aceeași directivă, intitulat „Dreptul de a păstra tăcerea și dreptul de a nu se autoincrimina”, prevede la alineatul (4):

„Statele membre pot permite autorităților sale judiciare ca, la pronunțarea hotărârilor, să țină seama de atitudinea cooperantă a persoanelor suspectate și acuzate.”

Dreptul bulgar

9 Articolul 381 din Nakazatelno-protsesualen kodeks (Codul de procedură penală, denumit în continuare „NPK”), intitulat „Acord privind aplicarea unei pedepse negociate în cadrul procedurii preliminare”, prevede la alineatele (1)-(6) că, la finalizarea anchetei, dacă persoana urmărită își recunoaște vinovăția, ea poate încheia cu procurorul, prin intermediul avocatului său, un acord scris privind aplicarea unei pedepse negociate. Printr-un asemenea acord, persoana urmărită se declară vinovată, renunță la procedura penală ordinară și este de acord să îi fie aplicată o sancțiune determinată. Sancțiunea astfel aplicată este întotdeauna mai puțin severă decât cea la care persona acuzată ar fi fost condamnată în urma unei proceduri ordinare.

10 Potrivit articolului 381 alineatul (7) din NPK:

„Atunci când procedura privește mai multe persoane […], acordul poate fi încheiat de unele dintre aceste persoane […]”

11 În temeiul articolului 382 din NPK, intitulat „Decizia instanței cu privire la acord”:

„1. Acordul este prezentat de procuror instanței de prim grad de jurisdicție competente imediat după încheierea sa, odată cu cauza.

[…]

5. Instanța poate propune modificări ale acordului, care sunt examinate cu procurorul și cu avocatul. Persoana acuzată este ascultată ultima.

6. Conținutul acordului final, care este semnat de procuror, de avocat și de persoana acuzată, se depune la dosarul instanței.

7. Instanța aprobă dosarul cu condiția ca acesta să nu fie contrar legii și bunelor moravuri.

8. În cazul în care instanța nu aprobă acordul, aceasta retrimite cauza procurorului. În această situație, mărturisirile persoanei acuzate […] nu au valoare probantă. […]”

12 Articolul 383 din NPK, intitulat „Consecințele unui acord privind aplicarea unei pedepse negociate”, prevede că acordul aprobat de instanță are efectele unei hotărâri definitive.

13 Potrivit articolului 384 din NPK, intitulat „Acord privind aplicarea unei pedepse negociate în cadrul unei proceduri judecătorești”:

„1. […] instanța poate aproba un acord privind aplicarea unei pedepse negociate după deschiderea procedurii judecătorești […]

[…]

3. În aceste cazuri, acordul privind aplicarea unei pedepse negociate este aprobat numai după obținerea consimțământului tuturor părților.”

Litigiul principal și întrebarea preliminară

14 Din decizia de trimitere reiese că Spetsializirana prokuratura (Parchetul Specializat, Bulgaria) a început urmărirea penală împotriva a patru persoane, și anume QR, YM, ZK și HD, și a introdus un act de acuzare la Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat, Bulgaria).

15 QR este acuzat de conducerea unui grup infracțional organizat în scopul comiterii infracțiunilor de camătă și extorcare. Celelalte trei persoane sunt acuzate de participarea la acest grup infracțional organizat.

16 QR este de asemenea acuzat de săvârșirea a patru fapte de extorcare. Prima faptă de extorcare ar fi fost săvârșită împreună cu HD, a doua împreună cu ZK și cu HD, a treia singur, iar a patra împreună cu YM și cu ZK. Acesta a afirmat, în legătură cu aceste patru cazuri, că faptele de extorcare fuseseră săvârșite în numele grupului infracțional organizat în cauză.

17 QR și-a recunoscut vinovăția pentru toate aceste acuzații. Avocatul său și procurorul au încheiat un acord scris în temeiul căruia îi va fi aplicată o pedeapsă mai puțin severă decât cea prevăzută de lege. Întrucât QR și-a dat acordul, procurorul, QR și avocatul acestuia l-au semnat.

18 YM și avocatul său nu și-au dat acordul pentru încheierea respectivului acord și i s-au opus. ZK și avocatul său au apreciat că era inutil să își dea sau să refuze consimțământul pentru încheierea aceluiași acord, dat fiind că opoziția lui YM împiedică încheierea acordului în cauză. HD și avocatul său nu au declarat nimic în această privință.

19 În conformitate cu normele de procedură naționale, acordul în cauză a fost supus aprobării instanței de trimitere. Aceasta explică faptul că un asemenea acord, în cazul în care este încheiat în cursul procedurii judecătorești a procesului penal și într-o situație în care mai multe persoane sunt acuzate, nu poate fi aprobat de instanța competentă decât după ce toate părțile și-au dat consimțământul. În această privință, instanța menționată arată că această cerință a fost interpretată literal în anumite decizii ale Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație, Bulgaria), în sensul că, pentru aprobarea unui asemenea acord, este necesară obținerea consimțământului tuturor persoanelor acuzate în cadrul unei proceduri penale.

20 Instanța de trimitere consideră că faptul că o persoană acuzată își dă consimțământul pentru încheierea, de către un coacuzat, a unui acord privind aplicarea unei pedepse negociate crește probabilitatea ca procedura împotriva acestei persoane acuzate să se finalizeze printr-un verdict de vinovăție. Pe de o parte, încheierea unui astfel de acord de către un coacuzat l-ar transforma pe acesta din urmă într-un martor în procedură, susceptibil să facă declarații care să le prejudicieze pe celelalte persoane acuzate. Pe de altă parte, dintr-o parte a jurisprudenței naționale ar rezulta că un asemenea acord este considerat a reprezenta un act jurisdicțional, împotriva tuturor persoanelor acuzate, care tranșează definitiv cauza pe fond.

21 Cu toate acestea, instanța de trimitere ridică problema conformității cerinței obținerii consimțământului tuturor persoanelor acuzate cu articolul 7 alineatul (4) din Directiva 2016/343, cu articolul 47 primul și al doilea paragraf și cu articolul 52 alineatul (1) din cartă, precum și cu principiile efectivității și egalității de tratament.

22 În aceste condiții, Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„O jurisprudență precum cea în discuție, referitoare la legea națională privind aprobarea de către instanță a unui acord privind aplicarea unei pedepse negociate încheiat între acuzare și apărare, care prevede consimțământul celorlalți inculpați drept condiție de aprobare a unui astfel de acord și că respectivul consimțământ este necesar numai în cursul fazei judecătorești a procedurii, este conformă cu articolul 7 alineatul (4) din Directiva 2016/343, cu articolele 47 și 52 din cartă și cu principiile efectivității și egalității?”

Cu privire la procedura preliminară de urgență

23 Instanța de trimitere a solicitat ca prezenta trimitere preliminară să fie judecată potrivit procedurii preliminare de urgență prevăzute la articolul 107 din Regulamentul de procedură al Curții.

24 În susținerea cererii sale, aceasta a indicat, printre altele, că QR a fost plasat în detenție provizorie și că menținerea acestuia în detenție depinde de răspunsul la întrebarea adresată, în măsura în care ea nu poate, în absența răspunsului Curții, să se pronunțe asupra acordului în discuție în litigiul principal care prevede o pedeapsă cu închisoarea redusă.

25 În această privință, trebuie subliniat, în primul rând, că prezenta trimitere preliminară privește interpretarea Directivei 2016/343, care intră sub incidența titlului V din partea a treia din Tratatul FUE, referitor la spațiul de libertate, securitate și justiție. Prin urmare, ea este susceptibilă să fie judecată potrivit procedurii preliminare de urgență prevăzute la articolul 23a din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene și la articolul 107 din regulamentul său de procedură.

26 În al doilea rând, referitor la criteriul privind urgența, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, trebuie să se ia în considerare împrejurarea că persoana vizată de cauza principală este în prezent lipsită de libertate și că menținerea sa în detenție depinde de soluționarea litigiului principal [Hotărârea din 27 mai 2019, OG și PI (Parchetele din Lübeck și din Zwickau), C-508/18 și C-82/19 PPU, EU:C:2019:456, punctul 38, precum și jurisprudența citată]. În speță, din înscrisurile dosarului prezentat Curții reiese că QR este privat de libertate și că menținerea sa în detenție depinde de soluționarea litigiului principal.

27 În aceste condiții, Camera a doua a Curții a decis, la 10 iulie 2019, la propunerea judecătorului raportor, după ascultarea avocatului general, să admită cererea instanței de trimitere privind judecarea prezentei trimiteri preliminare potrivit procedurii preliminare de urgență.

Cu privire la întrebarea preliminară

28 În temeiul articolului 99 din Regulamentul de procedură, atunci când răspunsul la o întrebare poate fi în mod clar dedus din jurisprudență sau atunci când răspunsul la întrebarea formulată cu titlu preliminar nu lasă loc niciunei îndoieli rezonabile, Curtea, la propunerea judecătorului raportor și după ascultarea avocatului general, poate oricând să decidă să se pronunțe prin ordonanță motivată.

29 Se impune aplicarea acestei dispoziții în cadrul prezentei trimiteri preliminare.

30 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 7 alineatul (4) din Directiva 2016/343, articolul 47 primul și al doilea paragraf și articolul 52 alineatul (1) din cartă, principiul efectivității, precum și principiul egalității de tratament, consacrat la articolul 20 din cartă, trebuie interpretate în sensul că se opun ca aprobarea, de către o instanță, a unui acord privind aplicarea unei pedepse negociate precum cel în discuție în litigiul principal, încheiat între o persoană acuzată de apartenența sa la un grup infracțional organizat și procuror, să fie supusă condiției ca celelalte persoane acuzate de apartenența lor la acest grup infracțional să își dea consimțământul pentru încheierea acestui acord.

31 În această privință, trebuie arătat că, în temeiul articolului 2 din Directiva 2016/343, aceasta se aplică persoanelor fizice care sunt suspectate sau acuzate în cadrul unor proceduri penale. Ea se aplică în toate fazele procedurilor penale, din momentul în care o persoană este suspectată sau acuzată de comiterea unei infracțiuni sau a unei presupuse infracțiuni până când hotărârea prin care se stabilește că persoana respectivă a comis infracțiunea în cauză rămâne definitivă. Or, din decizia de trimitere reiese că celelalte persoane acuzate în cauza principală sunt acuzate în cadrul unei proceduri penale și că o decizie finală prin care să se determine vinovăția lor pentru săvârșirea infracțiunii în cauză nu a fost încă adoptată.

32 În acest context, trebuie amintit că obiectul Directivei 2016/343, astfel cum reiese din considerentul (9) și din articolul 1 din aceasta, este prevederea unor norme minime comune aplicabile procedurilor penale cu privire la anumite aspecte ale prezumției de nevinovăție și la dreptul de a fi prezent la proces [Hotărârea din 5 septembrie 2019, AH și alții (Prezumție de nevinovăție), C-377/18, EU:C:2019:670, punctul 38, precum și jurisprudența citată].

33 Astfel, articolul 7 din Directiva 2016/343 stabilește anumite norme comune care reglementează dreptul de a păstra tăcerea și dreptul de a nu se autoincrimina. În acest context, alineatul (4) al articolului 7 menționat prevede că satele membre pot permite autorităților lor judiciare ca, la pronunțarea hotărârilor, să țină seama de atitudinea cooperantă a persoanelor suspectate și acuzate.

34 Această din urmă dispoziție se limitează, în consecință, la a rezerva statelor membre, în contextul dreptului de a păstra tăcerea și al dreptului de a nu se autoincrimina, posibilitatea de a permite autorităților lor judiciare ca, atunci când pronunță o hotărâre prin care aplică o sancțiune, să țină seama de cooperarea persoanelor acuzate. În consecință, întrucât dispoziția menționată nu impune statelor membre nicio obligație de a garanta luarea în considerare a acestei cooperări de către aceste autorități, ea nu conferă niciun drept unei persoane acuzate de a obține o sancțiune redusă atunci când cooperează cu autoritățile judiciare, de exemplu prin încheierea unui acord cu procurorul în care această persoană își recunoaște vinovăția.

35 În plus, articolul 7 alineatul (4) din Directiva 2016/343 nu precizează modalitățile și condițiile care guvernează, eventual, posibilitatea autorităților judiciare de a ține seama, la pronunțarea hotărârilor, de atitudinea cooperantă a persoanelor acuzate, aceste modalități și aceste condiții ținând exclusiv de dreptul național.

36 În consecință, articolul 7 alineatul (4) din Directiva 2016/343 nu reglementează aspectul dacă aplicarea unui acord privind aplicarea unei pedepse negociate poate sau nu să fie supusă unei condiții de consimțământ precum cea în discuție în litigiul principal.

37 În ceea ce privește dispozițiile cartei la care face referire instanța de trimitere, trebuie arătat că, în cauza principală, carta nu este aplicabilă.

38 Astfel, în temeiul articolului 51 alineatul (1) din cartă, dispozițiile acesteia se adresează statelor membre numai în cazul în care acestea pun în aplicare dreptul Uniunii. Potrivit alineatului (2) al aceluiași articol, carta nu extinde domeniul de aplicare al dreptului Uniunii în afara competențelor Uniunii, „nu creează nicio competență sau sarcină nouă pentru Uniune și nu modifică competențele și

sarcinile stabilite de tratate”. Astfel, Curtea este chemată să interpreteze, în lumina cartei, dreptul Uniunii în limitele competențelor care i-au fost atribuite (Hotărârea din 10 iulie 2014, Julián Hernández și alții, C-198/13, EU:C:2014:2055, punctul 32, precum și jurisprudența citată).

39 Astfel cum rezultă din explicațiile aferente articolului 51 din cartă, care trebuie luate în considerare în mod corespunzător în temeiul articolului 52 alineatul (7) din aceasta, noțiunea de „punere în aplicare” prevăzută la articolul 51 menționat confirmă jurisprudența Curții referitoare la aplicabilitatea drepturilor fundamentale ale Uniunii în calitate de principii generale ale dreptului Uniunii elaborată anterior intrării în vigoare a cartei, potrivit căreia statelor membre le este impusă obligația de a respecta drepturile fundamentale garantate în ordinea juridică a Uniunii numai în cazul în care pun în aplicare dreptul Uniunii (Hotărârea din 10 iulie 2014, Julián Hernández și alții, C-198/13, EU:C:2014:2055, punctul 33, precum și jurisprudența citată).

40 În această privință, trebuie amintit că noțiunea „punere în aplicare a dreptului Uniunii” în sensul articolului 51 din cartă presupune existența unei legături între un act de drept al Uniunii și măsura națională în cauză care depășește proximitatea materiilor menționate sau efectele indirecte ale unei materii asupra celeilalte (Hotărârea din 10 iulie 2014, Julián Hernández și alții, C-198/13, EU:C:2014:2055, punctul 34, precum și jurisprudența citată).

41 Curtea a constatat printre altele inaplicabilitatea drepturilor fundamentale ale Uniunii în raport cu o reglementare națională ca urmare a faptului că dispozițiile Uniunii din domeniul în cauză nu impuneau nicio obligație specifică statelor membre cu privire la situația în discuție în litigiul principal (Hotărârea din 10 iulie 2014, Julián Hernández și alții, C-198/13, EU:C:2014:2055, punctul 35, precum și jurisprudența citată).

42 În speță, astfel cum reiese din cuprinsul punctului 34 din prezenta ordonanță, dreptul Uniunii nu impune statelor membre nicio obligație de a permite autorităților lor judiciare să țină seama, la pronunțarea hotărârilor, de atitudinea cooperantă a persoanelor suspectate și acuzate, printre altele, prin intermediul încheierii unui acord cu procurorul în care persoana își recunoaște vinovăția în schimbul unei pedepse reduse.

43 Prin urmare, o cerință privind consimțământul precum cea în discuție în litigiul principal, căreia îi este supusă aprobarea unui acord privind aplicarea unei pedepse negociate, nu putea fi considerată ca punând în aplicare dreptul Uniunii, în sensul articolului 51 alineatul (1) din cartă.

44 În ceea ce privește principiul efectivității, este suficient să se constate, astfel cum reiese din cuprinsul punctului 34 din prezenta ordonanță, că dreptul Uniunii nu conferă unei persoane acuzate dreptul de a încheia un acord cu procurorul în schimbul unei pedepse reduse, precum cel în discuție în litigiul principal. Prin urmare, principiul efectivității nu se aplică unei cerințe privind consimțământul precum cea în discuție în litigiul principal, care condiționează aprobarea unui asemenea acord.

45 În aceste condiții, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că articolul 7 alineatul (4) din Directiva 2016/343 trebuie interpretat în sensul că nu reglementează aspectul dacă aprobarea, de către o instanță, a unui acord privind aplicarea unei pedepse negociate precum cel în discuție în litigiul principal, încheiat între o persoană acuzată de apartenența sa prezumată la un grup infracțional organizat și procuror, poate sau nu să fie supusă condiției ca celelalte persoane acuzate de apartenența lor la acest grup infracțional să își dea consimțământul pentru încheierea acestui acord.

Cu privire la cheltuielile de judecată

46 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

Articolul 7 alineatul (4) din Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale trebuie interpretat în sensul că nu reglementează aspectul dacă aprobarea, de către o instanță, a unui acord privind aplicarea unei pedepse negociate precum cel în discuție în litigiul principal, încheiat între o persoană acuzată de apartenența sa prezumată la un grup infracțional organizat și procuror, poate sau nu să fie supusă condiției ca celelalte persoane acuzate de apartenența lor la acest grup infracțional să își dea consimțământul pentru încheierea acestui acord.

Semnături